

Відлуння козаччини у вінку сонетів Наталі Баклай

«Під синім небом та понад житами»

(матеріали до уроку літератури рідного краю)

Світлана Савонічева,

студентка Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка

*Не медом пахнуть сиві полини,
Що стеляться туманом по долинах,
Гойдають вони сонце на могилах,
Де сплять в віках нескорені сини...*
Н. Баклай

Не медом п'янить, а гірчить полянами історія багатостраждальної України... Бо всім вона – ласий шматочок, всім би загарбати й зігнути, розправити біля неї загребуші руки, нажитися на красі й багатстві її щедрих земель. Так у віках, так і нині...

А народ на такій землі не може бути рабом. Він – волелюбний з діда-прадіда, гордий і нескорений століттями. Народ, що вірить у воскресіння життя навіть у найпекельніших муках, у найтяжчих битвах, у найскрутніші часи. Народ усе бачить і впускає до свого великого серця різні вітри – сердиті й лагідні, теплі й холодні...

Висповідати те серце на цілий світ дано поетам – людям із Божою зіркою Слова, засвіченою для правди, щирості, любові. Від народних співців, сліпих кобзарів, які несли до людей правду, від невтомного мандрівника Сковороди й геніального пророка Шевченка, гордої Лесі Українки й незламної Ліни Костенко до нових сучасних майстрів слова тягнеться неперервна ниточка єднання поколінь, єднання народу в одну велику родину, де пам'ятають своїх предків, будують своєю мудрістю величний храм України і дбають про май-бутнє.

Поетеса з Полтавщини Наталя Баклай, член НСПУ, автор десяти поетичних та трьох прозових збірок, а також біобібліографічних нарисів «Літературні постаті Лубенщини», у своїй творчості розробляє не тільки лірично-любовні мотиви, а й заглиблюється у сутність сучасної людини, на яку впливають бурхливі події становлення нової України.

У її доробку є вірші, поеми, диптихи, цикли, новели, оповідання, але найбільшу увагу привертає вінко сонетів «**Під синім небом та понад житами**» зі збірки «**Ще не вицвіло літо**».

У різні часи форма сонета була досить популярна в українській літературі. Сьогодні вона продовжує цікавити багатьох поетів, зокрема і Н. Баклай.

Сонет (італ. sonetto – звучати) – ліричний вірш, що складається з чотирнадцяти рядків п'ятистопного або шестистопного ямбу, власне, двох чотиривіршів з перехресним римуванням та двох тривіршів тернарного римування за основною схемою (*авав авав ввд еед*), хоч можливі й інші варіанти (*авав авав вде* чи *авав авав ввд еде* і т. п.) [5, с. 648].

Вінок сонетів – твір, у якому кожен сонет, мов коштовна намистинка на одному ланцюжку, доповнює попередній. Останній рядок попереднього при цьому стає першим рядком наступного, а в заключному фрагменті чудово творять новий довершений сонет перші рядки чотирнадцяти попередніх частинок. Така форма допомагає показати перехід епох і нерозривність плину історії від покоління до покоління.

*І хто пригубить – зразу стане гірко
На тім шляху, де колеться стерня,
Де козакові вивела коня,
В похід благословивши, українка...*
[2, с. 84].

Жіноча доля – доля чекання. Такою вона була, коли козаки на конях мчали в безкраї степи, щоб оборонити рідну землю від ворога. Така вона й нині, коли біля військкоматів втирає сльозу чи то мати, а чи дружина, а чи сама страдниця Україна краєчком хустини, а то й... кінчиком жовто-блакитного знамена:

*І засвіт встануть знову козаки,
За панібрата – шабля з-під руки,
І хоч у пекло – спробуй, зупини.*

*Летять на конях, і летять під коні,
Ніхто не вибирає зроду долі,
Як волю не беруть за півціни...* [2, с. 85].

Козацькою кров'ю у всі часи кропилася наша воля. Високі могили, якими українська земля ніби вивисується до небес, до Бога, до сонця, навіки сховали не тільки тіла патріотів-синів, а й пам'ять народу, яка проросла в степах маками та ковилою... Пам'ять, яку не можна втрачати нащадкам, бо засвіт встають українці й нині:

*Як волю не беруть за півціни,
То за ціною козаки не стануть.
Ой, важко Україною гетьманить:
Скубуть свої за межі і тини...* [2, с. 86].

І розпинають зрадники Іуди на клапті стражденну Матір – рідну землю, городячи нові кордони, плетучи нові тини розбрату. Та не тільки в цьому наша біда від

Наталя Баклай

козаків і до сучасних отаманів:

*Ділили ми гетьманську булаву:
Між трьох українців був один в гетьманах.
Другий – в старшинах, третій – в отаманах,
І розбрат весь несли під корогу [2, с. 86].*

А хіба не така наша правда? І заводили отамани козаків то на поле бою, то в непролазні хащі владолубства, владодільства, владоненаситності. А хіба немає у сучасних «отаманів» прорахунків, оплачених життями патріотів, кинутих у горнило нової війни? А все тому, що ділим булаву:

*Хіба не за майбутнє висів Байда?
Хіба Мазепа гіршого хотів?
Хіба Калниш на Соловках зітлів
За те, щоб Україна пасла задніх? [2, с. 87].*

А справді! Нам є в кого вчитися! Шкода тільки, що вчимося чи то запізно, чи то не всі, а чи не бажаємо оглядатися назад, на свою історію... Та коли придивитись, то і повчитися ж таки варто! Хоч би й у того Байди Вишневецького.

Дмитро (Байда) Вишневецький – перший із достовірно відомих українських козацьких гетьманів – походив із старовинного волинського роду Гедиміновичів. Збудував на острові Мала Хортиця замок, який став прототипом Запорозької Січі; згуртував на боротьбу проти татар кілька сот козаків. Успішно відбивав напади кримських татар на Хортицю, а в жовтні 1657 року на чолі козаків здобув турецьку фортецю Іслам-Кермен і вивіз звідти всі гармати на Хортицю. Вдалий похід у Крим привів до визволення кількох тисяч українських невільників. Народ складав про Байду думи, пісні, легенди. А чи згадають через століття сучасних лідерів? А якщо згадають, то як?

Вельми суперечливою постаттю в історії України був Іван Мазепа. Були ним задоволені й незадоволені. Але як державник і культурно-просвітницький діяч він залишив у пам'яті народу вагомий слід. Постійно піклувався станом науки, освіти, мистецтва, церковними справами. За його сприяння було збудовано чи відновлено ряд монументальних споруд у стилі українського бароко, які милують око до нашого часу. А нове приміщення Києво-Могилянської колегії, кафедральний собор у Переяславі, Богоявленська церква Братського монастиря в Києві, дзвіниця собору святої Софії – це пам'ятники Івану Мазепі, які стали символами нескореного духу для нащадків. Прикладом благодійності, турботи про Україну є випущені коштом гетьмана книги, подаровані в храми ікони та цінні речі [4, с. 38]. Які храми (в душах і під синім небом України) залишить покоління сучасних «будівничих» нашої держави?

А чи хоч хтось із тих, хто безсоромно за гроші продав Україну, отримав таку кару, яку змушений був витримати останній кошовий отаман Запорозької Січі Петро Калнишевський? Талановитий полководець і дипломат, який походив із козацько-старшинського

роду Лубенського полку, він обирався кошовим отаманом десять років підряд, адже дбав про поширення хліборобства і торгівлі, їздив до Петербурга, де відстоював військові та адміністративно-територіальні права Запоріжжя від зазіхань російського уряду. У червні 1775 року після зруйнування царським військом Нової Січі був заарештований і за наказом Катерини II засланий до Соловецького монастиря. Понад двадцять п'ять років неволі, проведені в одиначній камері, мали б зламати український дух. Та він дочекався звільнення указом Олександра I [4, с. 26]. Дочекався, бо в серці жила непохитна віра в Україну, в Людину, у Справедливість...

*Чи ти, Україно, Господу оскомина,
Що кожне покоління на війні,
Горять твої сміливці у вогні... [2, с. 87].*

І стоять сьогодні у пекельних боях за Україну її незламні сини – нащадки козацького роду. Справжні лицарі-сміливці, щирі патріоти, віддані, чесні, горді беруть до рук зброю і йдуть захищати кордони України в зоні проведення АТО. Вони свідомо наражають себе на кулі, аби наблизити нашу Перемогу:

*Й зітхала Конституція услід,
І на шляху – то терен, а то – глід,
А правда – не знайшла іще слова.*

*Росія руки вимила і спала,
А ти край степу плакала-ячала,
А ти така, як чайка степова... [2, с. 88].*

І вірить поетеса в нову українську Україну, хоче, щоб і читач від її широкого слова не тільки повірив, а ще й не розміняв свого патріотизму на крикливі гасла, не розгубив своєї душі на «межі» та «портфелі». Вона закликає читачів залишатись українцями не для користі, а для того, щоб була Україна в світі:

*А ти ж така, як чайка степова,
Летиш у пісню – вищу за слова,
Під синім небом та понад житами.*

*Українонько! Не кидай чаєнят!
Ще понад шляхом яструби не сплять,
Дай сили нам піднятися над світами!*

[2, с. 92].

Тож дай, Боже, сил Україні і українцям воскреснути із попелу відчаю, піднятися над світами, щоби під синім небом та понад житами лунав не плач солдатської вдови, а вічна пісня Любові задля відродження Життя...

Література

1. Антонович В. Про козацькі часи на Україні / В. Антонович. – К.: Дніпро, 1991. – 238 с.
2. Баклай Н. Ще не вицвіло літо / Наталя Баклай. – Лубни: ком. вид. «Лубни», 2003. – 139с.
3. Довідник з історії України / [І. Підкова, Р. Шуст та ін.] – К.: Генеза, 1993. – Т1 (А-Й). – 240с.
4. Довідник з історії України / [К. Бондаренко, В. Гордієнко, Я. Грицак, Я. Дашкевич, А. Жуковський та ін.]; за ред. І. Підкови та Р. Шуста. – К.: Генеза, 1995. Т2 (К-П): – 440с.
5. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, та ін. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – 752 с.
6. Сергійчук В. Дмитро Вишневецький / В. І. Сергійчук. – К.: Україна, 2003. – 192 с.
7. Хоткевич Г. Історія України / Г. Хоткевич. – К.: Веселка, 1993. – 228с.